

Szentlőrinci Egységes
Gyógypedagógiai Módszertani
Intézmény, Óvoda, Általános Iskola és
Kollégium

Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola
Rehabilitációs pedagógiai programja

2024

Tartalom

Törvényi háttér - Alapdokumentumok a fejlesztő nevelés-oktatás területén	4
A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók definiálása	4
A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók intézményi ellátásnak elvei	5
Tankötelezettség meghatározása	5
Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola csoportlétszáma	6
Tanulói heti óraszámok meghatározása	6
A fejlesztő nevelés -oktatás célja	7
A fejlesztő nevelés-oktatás feladatai	7
Kapcsolattartás a szülővel, tanulókkal	8
Nevelési program	8
A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei	8
Módszertani alapelvek	10
A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának területei	11
Kommunikáció	11
Mozgásnevelés	12
Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése	13
Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés	13
Érzelmi és szociális nevelés	14
Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiség-kielégítés kultúrájának megismerése	15
A Rehabilitációs Program és a Nemzeti Alaptanterv kapcsolata	16
Testi és lelki egészségre nevelés	16
Önismeret és a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés	16
Médiatudatosságra nevelés	17
A tanulás tanítása	17
Nemzeti öntudat, hazafias nevelés	18
Az iskolai fejlesztés szakaszai	18
Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, rehabilitáció és rehabilitáció	18
Állapotmegismerés – szakértői vélemény	19
Egyéni fejlesztési tervek	20
Értékelés (tanulási célok, tanulási eredmény)	20
Dokumentáció, adminisztráció	21
Óraszámok és foglalkozások	21
Reggeli kör - Búcsú kör	22
Szűkebb és tágabb környezet	22
Ábrázolás-alakítás	23

Mozgásnevelés.....	24
Játék és szabadidős tevékenység.....	24
Személyi higiénia.....	25
Kiegészítő terápiák.....	26
Gyermekvédelmi intézkedések.....	26

Törvényi háttér - Alapdokumentumok a fejlesztő nevelés-oktatás területén

Intézményünkben a fejlesztő oktatás-nevelés törvényi háttere az alábbiakban felsorolt dokumentumokra épül:

- Magyarország Alaptörvénye (2011.04.25.)
- Nemzeti Köznevelési törvény (2011. évi CXCV. tv.)
- Nemzeti Alaptanterv (110/2012.(VI.4.) Kormányrendelet)
- 20/2012. (VIII. 31.) 11. §, 140. § EMMI rendelet
- Az Emberi erőforrások miniszterének 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelete, a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- Az Oktatási Hivatal által meghatározott tanév rendje

Intézményi alapdokumentumok:

- Az intézmény éves munkaterve
- A Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola éves munkaterve
- Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola heti ütemtervei
- egyéni fejlesztési tervek
- órarendek

A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók definiálása

*„A súlyos és halmozott fogyatékos az **egész élet során fennálló állapot**, amelyre jellemző, hogy **a testi struktúrák károsodása következtében az alapvető humán funkciók** – mint a kommunikáció, a mozgás, a megismerő funkciók, az érzékelés-észlelés és az önkiszolgálás – **minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű funkciózavar tapasztalható**. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. **A súlyos és halmozott fogyatékoság hátterében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszert érintő komplex károsodás áll. A***

különböző fogyatékoságok a legkülönbélebb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.”¹

A súlyos halmozott fogyatékos tanulók akadályozottsága a következő területeket érintheti:

- mozgásszervi fogyatékoság
- súlyos kommunikációs zavar
- **különböző súlyosságú értelmi fogyatékoság (BNO kód szerinti F72, F73)**
- különböző súlyosságú látássérülés
- különböző súlyosságú hallássérülés
- autizmus spektrumzavar
- magatartás szabályozási zavar
- figyelemzavar
- egyéb társuló betegségek (leggyakrabban epilepszia)

A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók intézményi ellátásnak elvei

A fejlesztő nevelés-oktatás a tanév rendjéhez igazodó, a tankötelezettség teljes időtartama alatt rehabilitációs célú. A nevelés-oktatás fejlesztési területeinek tartalma tanítási évfolyamokra nem tagolódik, a pedagógiai munka szakaszolása az egyéni képességekhez igazodva, életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva az ismeretanyag koncentrikus bővítésével történik meg.

Tankötelezettség meghatározása

A köznevelési törvény² értelmében a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek, tanuló annak a tanítási évnél az első napjától, amelyben a hatodik életévét betölti, fejlesztő nevelés-oktatás

¹ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.132

² 2011.évi Köznevelési törvény – 15.§ 2-4 bekezdés

keretében teljesíti a tankötelezettségét. A bekerülés bemenet orientált, kizárólag a Szakértői Bizottság javaslatára történik meg.

A fejlesztő nevelés-oktatásban a tanuló annak a tanítási évnél az utolsó napjáig köteles részt venni, amelyben betölti a tizenhatodik életévét vagy annak a tanítási évnél az utolsó napjáig vehet részt, amelyben betölti a huszonharmadik életévét.

A tanulói jogviszony meghosszabbítására a törvény lehetőséget biztosít, figyelembe véve a tanuló(k) speciális helyzetét és a fejlesztési szükségleteiket. A tankötelezettség meghosszabbításáról a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az iskola igazgatója dönt.

A fejlesztő nevelés-oktatás csoportból a gyermekek csak szakértői bizottsági javaslatra –ez történhet szülői kérésre - kerülhetnek át más intézménybe.

A tanuló tankötelezettségét a következő formákban teljesítheti:

- Gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény látja el egyéni vagy csoportos formában
- Saját intézményében külön erre a célra létrehozott csoportban
- Otthoni ellátás keretében utazó gyógypedagógiai hálózat keretén belül

Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskola csoportlétszáma

A fejlesztő nevelés-oktatás csoport létszáma legfeljebb 6 fő lehet. Háromnál kevesebb gyermek esetében a csoportos foglalkoztatás előnyei már nem valósulnak meg, az ideális csoportlétszámnak öt fő tekinthető.

Tanulói heti óraszámok meghatározása

A tanuló heti óraszámainak megállapításánál elsődlegesen a szakértői véleményben foglaltakat kell figyelembe venni, emellett figyelemmel kell lenni a tanuló egészségügyi állapotára, egyéni terhelhetőségére, a szülői kérésekre és egyéb felmerülő problémákra. (lakóhely távolsága, utaztatásában fellépő nehézségek)

A heti fejlesztő foglalkozások száma nem lehet kevesebb húsz óránál.

Ha a szakértői bizottság húsz óránál kevesebb óraszámot állapít meg a tanulónak, az egyéni óráit meghatározott rendben, a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskola épületében teljesíti.

Ha a tanuló - a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint - **iskolába járással nem tud részt venni a fejlesztő nevelés-oktatásban, a tankötelezettségét a fejlesztő nevelés-oktatást nyújtó iskola által szervezett egyéni fejlesztés keretében teljesíti.**

A fejlesztő nevelés -oktatás célja

Rövid távú célunk a nálunk tanuló súlyos halmozott fogyatékkal élő tanulók részére a köznevelésben való részvétel biztosítása, építve a kortárskapcsolatok kihasználására a szocializációs folyamatban, valamint, hogy tanulóink a szükségleteiknek és képességstruktúrájuknak megfelelő nevelésben, oktatásban és fejlesztésben részesüljenek.

Hosszú távú célunk, hogy tanulóink felkészüljenek az önmagukhoz mérten legönállóbb felnőtt életre, elősegítve ezzel a társadalmi integrációjukat.

Pedagógiai munkánk során nagyon szorosan együttműködünk a családdal, tudva, hogy csak közösen érhetjük el céljainkat.

A fejlesztő nevelés -oktatás területén alkalmazzuk az integrációs pedagógiai programot a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók ellátásában.

A fejlesztő nevelés-oktatás feladatai

Az optimális, teljes biztonságot nyújtó, elfogadó környezet biztosítása, amely elősegíti a tanulók testi, értelmi és szociális képességeinek maximális kibontakozását. **Halmozottan hátrányos helyzetű tanulóinknál esetén kiemelten fontos a személyiségfejlesztés, amelyet egyéni és csoportos helyzetekben végzünk az integrációs program alapján.**

Megvalósulhasson a szemléletes-cselekvéses tanulás során a „*megfigyelés-próba-szerencse-utánzás*” útján a tapasztalatok gyűjtése, az élményszerzés sikere.

Kiemelt feladatunk a megfelelő tanulási motiváció kialakítása, a jó kapcsolat kialakítása.

Tanulóink felé elvárásaink reális célok elérésére épülnek, ezeket folyamatosan nyílt kommunikációval a szülőkkel is megismertetjük.

A napi tevékenységek végzésénél kiemelten figyelünk arra, hogy a tanulókat a nevelés, oktatás, fejlesztés ne terhelje túl!

Munkánk fontos része a családsegítés, ennek egyik formája a *Szülői Klub*, amelynek keretében tanácsadást, szakmai előadásokat, egyéni segítségadásokat szervezünk, a szülők által igényelt témákban.

Tájékoztatást adunk a szociális juttatások lehetőségeiről, azokhoz szükséges feltételekről, az ügyintézés lépéseiről.

Kapcsolattartás a szülőkkel, tanulókkal

A fejlesztő nevelés – oktatásban nagyon fontos a szülőkkel és a gyermekekkel tartott folyamatos kapcsolattartás.

Együttműködési formák:

- szülői konzultáció, tanácsadás
- nyílt foglalkozások
- írásbeli és szóbeli tájékoztatás
- részvétel az iskola hagyományos ünnepein
- Szülőklub szervezése
- közös kirándulások, programok

Nevelési program

A súlyos és halmozott fogyatékos tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei

1. A kommunikáció és az interakció elve:

A kommunikációs akadályozottság a súlyos halmozottan élő embertársaink egyik legnagyobb problémája. A gyógypedagógiai tevékenységet át kell hatnia a kommunikatív megközelítésnek, a nevelés folyamatot kölcsönös párbeszédre alapuló interperszonális kapcsolatként kell felépíteni.

A pedagógusnak meg kell tanulnia a fogyatékos személy legegyszerűbb életműködéseiben, vegetatív megnyilvánulásaiban is felfedezni a kommunikatív szándékot.

2. A normalizáció és a participáció elve:

„A fejlesztő nevelés-oktatás hozzájárul ahhoz, hogy a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára olyan életfeltételek és életmodellek váljanak hozzáférhetővé, melyek a lehető legjobban megközelítik az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintákat.

Ezek: az emberi méltóság tiszteletben tartása; a napi, heti, éves ritmus kialakítása, tapasztalatok az egyes életszakaszokról; a sexualitás világába történő belépés előkészítése a felvilágosítás és a visszaélésekkel szembeni védekezés megismertetése útján. ... Ehhez nem elsősorban a fogyatékos tanuló hiányzó képességeit kell pótolni, hanem az életkörülményeit szükséges úgy alakítani, hogy abban képességeinek maximumát nyújtva teljes emberi életet élhessen, illetve részt vehessen a társadalom életében.”³

3. A komplexitás, a személyiség-központúság, a szükségletorientáltság és a rehabilitáció elve:

A súlyosan halmozottan fogyatékos tanulóknak egymást kiegészítő, komplex pedagógiai szolgáltatásra van szükségük, amelyeknek egymásra kell épülniük, egymást ki kell egészíteniük. A komplexitás magába foglalja az oktatást, fejlesztést, nevelést, gondozást, mindezt egyéni szükségletekre, képességekre és igényekre alapozva, ehhez elengedhetetlen a team munka és a pedagógusok szakmai felkészültsége.

4. A kooperáció és a tudatosság elve:

A tanulási- tanítási folyamatban résztvevők /tanulók, pedagógusok, segítők, szülők folyamatos tapasztalatcseréjére, közösen átgondolt és kialakított elvárásrendszerre van szükség, mely a gyerekek biztonságát is növelik.

³ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.134

5. A differenciálás és az individualizáció elve:

A súlyos halmozott tanulók iskolai csoportja nagyon heterogén összetételű, ezért a nevelésük – oktatásuk minden részében nagyfokú differenciálásra van szükség.

A differenciálás egyik formája az egyéni tanulás, az individualizálás. Az egyéni tanulás alapjául szolgál az állapotfelmérés után elkészített egyén fejlesztési terv, amelyben egyénre szabott a célkitűzés, a módszerek kiválasztása, a feladatok megvalósítása és az értékelés.

Módszertani alapelvek

1. **Cselekvéses tanulás:** Konkrét, a mindennapokban zajló tevékenységekbe ágyazzuk a fejlesztési feladatokat. A tanulási helyzeteket életszerűvé tesszük, hiszen a tanulók így tudják valódi hasznát venni a mindennapi életben.
2. **Kommunikációs beágyazottság:** A tevékenységek rögzítése és emlékezetbe idézése hatékonyabb, ha az adott helyzetet komplex kommunikációs stratégiákkal erősítjük meg. Az egyénileg kialakított gesztus- vagy hangjelzésektől kezdve a különböző kép-, jel-, szimbólumrendszereken keresztül a verbális kommunikáció bármely formája használható.
3. **Tevékenységtanulás kis lépésekben:** Egy-egy tevékenység lebontása apró részletekre, meg kell találni azt a mozzanatot, ahol a tanuló kapcsolódni fog tudni és aktivitást várhatunk el tőle a tevékenység végzése során.
4. **Tevékenységtanulás segítséggel:** Tanulóiknak csak akkor és csak annyi segítséget nyújtunk a tevékenység végzése során, amennyi feltétlenül szükséges, a folyamat során a segítségnyújtás mértékét fokozatosan kell csökkenteni. A cél, hogy a tanuló a cselekvésláncolatot képes legyen néhány verbális vagy egyéb kommunikációs jelzésre végrehajtani.
5. **Folyamatos motiválás:** Tanulóiknál igyekszünk arra, hogy mindig aktív résztvevői legyenek a folyamatoknak, az elvégzett munkájukat pozitív

megerősítéssel zárjuk, melynek közvetlenül a tevékenységmozzanat sikeres befejezése után kell következnie, mert a fejlődésnek ezen a szintjén a késleltetett jutalomnak nincs hatása a tevékenységre.

6. **Állandóság:** A tanuló tájékozódását szolgálja környezetében, az őt körülvevő világban. Állandóságot kell biztosítanunk a tanulók számára a kommunikációs jelzésekben, a tevékenységek lépéseiben, azok sorrendjében, valamint komplexen az egész napirendben.
7. **Ismétlés:** Megfelelő számú és folyamatos ismétlés szükséges az egész komplex fejlesztési folyamat során.

A súlyos halmozott fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának területei

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt feladatai és területei csak didaktikai szempontból választhatók el egymástól, a nevelés, oktatás folyamatában egymást áthatva, komplexen érvényesülnek.”⁴

Kommunikáció

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók az iskolai oktatás kezdetén alig rendelkeznek kommunikációs eszközökkel, gyakran elszigeteltek saját környezetüktől is, és rendkívül nagy nehézséget jelent számukra önmaguk kifejezése.”⁵

A kommunikációs fejlesztés célja:

- A tanuló és környezete közötti kapcsolat kialakítása
- Az önálló kommunikációs repertoár fokozatos kiépítése
- Beszédkészség erősítése
- Passzív és aktív szókincs bővítése

⁴ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.136

⁵ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.140

- Kommunikációs igény felkeltése, megtartása
- Beszéd megértése, verbális irányíthatóság kialakítása
- A tanuló aktivizálása, motiválása beszéddel
- Az elemi kapcsolatfelvétel formáinak kialakítása, tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése
- A mindennapos rutinhelyzetekben való tájékozódás elősegítése
- A választás lehetőségének felkínálása
- **Alternatív és augmentatív kommunikációs lehetőségek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása, az egyénre szabott kommunikációs eszköztár megtalálása és használata**

Mozgásnevelés

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók többsége – túlnyomó részben a központi idegrendszeri (agyi) károsodás domináns jelenlétéből fakadóan – súlyos fokban mozgáskorlátozott. E területen a nevelés, oktatás, fejlesztés célja a tanuló testsémája kialakulásának elősegítése, a mozgásszervrendszer optimális működésének biztosítása, a károsodott tartási és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja, az állapotromlás megelőzése és a mindennapos tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenységek motoros feltételeinek kialakítása.”⁶

A mozgásfejlesztés célja:

- a szenzomotoros depriváció csökkentése
- az elemi mozgások kialakítása, korrigálása
- spontán mozgásfejlődés támogatása
- saját test megélésének elősegítése
- az utánzókézség fejlesztése
- a testkép, testséma kialakítása és fejlesztése
- a tér és a téri viszonylatok megélése és tudatosítása
- testi kommunikáció alkalmazása
- pozicionálás
- testhelyzet-korrekció, a helytelen testtartás és testhelyzet megszüntetése

⁶ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.145.

- a kóros mozgásminták gátlása, a különböző tevékenységekhez szükséges stabil és biztonságos testhelyzetek kialakítása
- a kézhasználat, a manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése
- segédeszközök - a tanulók szükségleteinek megfelelően gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása

Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése

Az érzékelés – észlelés és az értelem fejlesztésének elsődleges feladata az érzékelhető és észlelhető világ megnyitása, a dologi és emberi világ rendjének felfedeztetése és a valóságmegismerés tágítása. (SNI Irányelvek)

Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztésének célja:

- aktivitás felkeltése a külvilág ismeretei felé, aktivitásra ösztönző környezet kialakítása
- élmények folyamatos biztosítása
- szenzoros funkciók fejlesztése (bazális stimuláció alkalmazása, cselekvésbe ágyazott feladatok)
- a tér felfedezése - a téri irányok és térbeli viszonyok megismerése cselekedtetés közben
- az idő fogalmának megértése – napi, heti rendszeresség kialakítása, természet változásainak megfigyelése, megtapasztalása
- az utánzás tanítása, utánzásra késztetés – közös éneklés, mondókázás során mozdulatsorok ismétlése
- szimbolikus játékok alkalmazása – segítséggel játéktárgyak beépítése, időt hagyni a saját belső világ „megmutatására”
- a rajzolás elősegítése – nyomot hagyni a papíron különböző módon, különböző eszközökkel, örömszerző tevékenység megélése

Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a műalkotások hozzáférhetővé tétele és azok önálló létrehozása, illetve az ehhez kapcsolódó feladatok a fejlesztő nevelés-oktatás integráns részét képezik. A zenei, mozgásos, képzőművészeti és irodalmi alkotások megtapasztalása és önálló létrehozása lehetővé teszi a tanulók számára a befogadás, a

megértés komplex emocionális és kognitív formáinak megtapasztalását, valamint a kreatív alkotás, létrehozás lehetőségét nyújtja számukra. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy maguk is képesek pozitív módon adni valamit a világnak.”⁷

Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés célja:

- esztétikai élmények rendszeres megtapasztalása (hangok, fények, fotók, műalkotások, zenei művek)
- alkotás, kreatív tevékenységek megélése, örömszerzés
- közösen végzett munka öröme – együtt festés, rajzolás, saját kreatív gondolatok kifejezésre juttatása
- kulturális eseményeken való részvétel

Érzelmi és szociális nevelés

„A személyes érzelmek kifejezése és a másik ember érzelmeinek megértése, a másokkal való együttműködés kialakulásának segítése az iskolai oktatás alapvető – a kommunikáció fejlesztésével szoros összhangban álló – feladatai közé tartozik. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel az egyik legnehezebben teljesíthető feladatot jelenti. A tanulónak kezdetben lehetővé kell tenni, hogy önmagukat egyedi, autonóm lényként tapasztalják meg, és ilyenként képesek legyenek belépni egy közösségbe, és részt venni annak életében.”⁸

Az érzelmi és szociális nevelés célja:

- az ÉN VAGYOK megélése
- az emberi viszonyok kialakításának segítése – biztonságos környezet kialakítása, odafordulás

⁷ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei, p.154.

⁸ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.157.

- szociális kapcsolatok tágabbá tétele
- örömteli szociális kapcsolatok kialakítása – közös játékkal
- szociálisan elfogadható jelzések megerősítése, a nem elfogadhatók leépítése
- a tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése
- a közösségi kommunikációs formák megtanulása, alkalmazása
- üdvözlési formák használatának megtanítása, alkalmazása
- érzelmek kinyilvánítása
- kulturált együttélés szabályainak megtanítása, alkalmazása

Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiszükséglet-kielégítés kultúrájának megismerése

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók testi szükségleteinek kielégítése, valamint az e területeken való önállóság megvalósításának elősegítése alapvető pedagógiai jelentőséggel bír, és nagymértékben hozzájárul a tanuló kommunikációjának, kognitív képességeinek – különösen az érzékelés és észlelés funkcióinak – fejlődéséhez. Az önkiszolgálás és az egészséges életmódra nevelés magában foglalja az alapvető biológiai szükségletek kielégítésének – a kommunikáció fejlődése szempontjából elemi jelentőséggel bíró – kezdeti lépéseit, a mindennapos tevékenységek tanítását és gyakorlását, valamint az emberi szükségletek életkoronként változó jellegének elismerését és megélésének segítségét, illetve azok kulturális vonatkozásainak elsajátítását.”⁹

Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítás tanításának célja:

- szobatisztaság előkészítése, amennyiben lehetséges kialakítása
- pozicionálás, masszázs
- testápolás – külső segítség elfogadása, rendszeresség kialakítása

⁹ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.160.

- öltözködés – vetkőzés – együttműködés kialakítása és elvárása
- étkezés (evés, ivás) – együttműködés kialakítása és elvárása
- segítségnyújtás a szexualitás megértése terén

A Rehabilitációs Program és a Nemzeti Alaptanterv kapcsolata

A Nemzeti Alaptantervben (NAT) megfogalmazott célok és kompetenciaterületek a súlyos halmozottan fogyatékkal élő tanulókra is vonatkoznak, személyiségállapotukhoz igazítottan. A NAT által előírt tartalmak, fejlesztési célok, feladatok a „*A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei*”-ben megfogalmazott elvek szerint alkalmazzuk.

Testi és lelki egészségre nevelés

A testi és lelki egészség a jó életminőség meghatározó elemei.

Súlyos halmozottan fogyatékkal élő tanulóknál ezen a téren súlyos és komplex a károsodás, amelyek meghatározza az életkilátásokat. Kiemelt feladat a fejlesztő nevelés-oktatás során az alapszükségletek kielégítése, a testi – lelki harmónia megteremtése. (fejlesztő gondozás, egészséges életmód kialakítása)

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

A személyiség fejlődésének és kibontakozásának alapfeltétele, hogy a tanulóban kialakulhasson az identitástudat, önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg. Ennek pszichofizikai feltételei jelentős mértékben korlátozottak lehetnek, ezért a nevelés-oktatás kitüntetett és komplex feladata, hogy a tanulók pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és legszűkebb környezetükről s e kettő egymáshoz való viszonyáról. Az egyes tartalmakat koncentrikusan, egymásra építve, egymásra vonatkoztatva és egymásból kifejtve kell tanítani úgy, hogy a gyermekek a tágabb környezet megismerése során

mindig saját közvetlen tapasztalataikra és a már korábban megismert szűkebb környezetre támaszkodhassanak.

- **Énkép, önismeret és környezet megismerése:** öntudat kialakítása, a test megélése, a differenciált érzékelés és észlelés, személyes élmények megélése, pozitív tapasztalatok megélése saját magukról és környezetükről, megtapasztalni az ok-okozat összefüggéseit.
- **Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőttlet szerepeire:** életszakaszok megélése azok jellemzőivel, önállósodás, autonóm döntéshozatal és választások tanítása, táguló szociális kapcsolatok, párválasztás, szexuális felvilágosítás.

Médiatudatosságra nevelés

Az információs eszközök használata súlyozottan megjelenik az SHF-es tanulók körében is. (kommunikáció, szabadidős tevékenység)

Oktatásuk, nevelésük során kiemelten fontos, hogy megismerjék és személyre szabottan használni tudják az AAK nyújtotta lehetőségeket, mert ezzel megkönnyítjük a társadalmi integrációjukat, a szociális kapcsolataik pozitív alakulását.

A tanulás tanítása

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelése-oktatása során a tanulás és tanítás hagyományos felfogása nem alkalmazható.

A tanuló és a gyógypedagógus *közös tanulási folyamaton* megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják.

Ennek során folyamatosan szem előtt kell tartani:

- a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek pedagógiájának alapvető tételeit, és
- a súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek tanulási sajátosságait.

A nemzeti ünnepek, hagyományok megélése, az ehhez tartozó szimbólumok megismerése. A képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről szereshető tapasztalatok a fejlesztő nevelés-oktatás részét képezik.

Az iskolai fejlesztés szakaszai

„A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók sajátos nevelési és terápiás szükségleteiből, igényeiből adódóan nem lehet a nevelést és oktatást sem a tananyag struktúrája, sem tér- és időbeli elrendezése szempontjából egységesen kialakított szerkezetbe rendezni. A differenciált tervezőmunka ezért a nevelés-oktatás fontos elemét képezi. A pedagógiai munka szakaszolása a gyógypedagógiai tevékenység tartalmi kínálatának életkori sajátosságokhoz alkalmazkodó strukturálását, valamint koncentrikus bővítését jelenti, mindenkor szem előtt tartva a tanuló adottságait, képességeit, érdeklődését.”¹⁰

Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, rehabilitáció és rehabilitáció

A differenciált tervezés legfontosabb lépése a tanulók alapos ismerete, az egyes tanulók, illetve a tanulócsoport képességstruktúrájának pontos felmérése, feltérképezése. A pedagógiai állapotfelmérés eredményei szolgáltatják az alapot a hosszú távú célkitűzések megfogalmazásához. A hosszú távú célokat általában egy tanévre célszerű megadni, de az időintervallum tanulónként eltérhet. A célok a tanuló fejlődése alapján módosíthatók.

Az egyéni (individuális) nevelési-oktatási-fejlesztési terv a tanuló komplex állapotfelmérésének eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az egyes tartalmi egységek megvalósítása során alkalmazandó speciális didaktikai-metodikai lépések konkrét

¹⁰ SNI Irányelvek – Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelésének-oktatásának irányelvei p.166

megfogalmazásából áll. Az egyéni fejlesztési terv szoros összhangban van a csoport számára kidolgozott éves tervvel és az adott tanévre készített heti ütemtervvel.

Az FNO éves munkaterve a nevelés-oktatás céljait és tartalmait figyelembe véve, a csoport tevékenységeit tartalmazza:

- Az irányelvekben meghatározott fejlesztési tartalmaknak megfelelő tevékenységeket
- Az intézményi munkatervben meghatározott célokat és feladatokat
- Az iskolai közös programokat, ünnepeket,
- A szülőkkel közösen megfogalmazott programokat

Heti ütemterv és az órarend

A dokumentumok kialakítását meghatározza a csoport napirendje, amelyben egyes tevékenységek – pl. reggeli köszöntés, étkezések, a testápolás tevékenységei, pihenőidők – rendszeresen ismétlődnek. Az étkezések és a testi higiénia tevékenységei is a fejlesztési időszak szerves részét képezik.

Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az állapotmegismerés a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamatdiagnosztikát jelent.

Bekerüléskor elsődleges iránymutató a Szakértői bizottság által kiállított szakértői vélemény.

A csoportba kerülés után a pedagógiai megfigyelés az elsődleges, ezt természetesen kiegészíti a szülőkkel való konzultáció a tanuló képességeiről, egyéniségéről.

A tanulók állapotmegismerése minden esetben a pozitívumokra koncentrálni, kiemelni a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat. (mit tud, mire lehet építeni)

Bekerüléskor az állapot felmérése mindig egy hosszabb időszakot ölel fel, a továbbiakban ez az időszak rövidülhet.

A felmérések után készítjük el az egyéni fejlesztési terveket, ez mindig team munka keretében történik.

Az állapotmegismerés során a következő felmérőeszközöket használjuk:

- S/PAC 1 - Súlyos értelmi fogyatékos személyek számára 1 -5 év közötti fejlettségi szint esetén
- S/PAC2 - Súlyos értelmi fogyatékos személyek számára
- Szimbólumszint felmérése
- Kommunikációs mátrix
- egyéni felmérő lapok

Egyéni fejlesztési tervek

Az állapotmegismerés és a mérések által összegzett eredmények után negyedéves ciklusokra bontva készítjük el az egyéni fejlesztési terveket, egyéni esetekben ez készülhet rövidebb illetve hosszabb távra is.

Az egyéni fejlesztési tervek az intézmény „Jó gyakorlatában” kidolgozott minta alapján készülnek, melyeket a szülővel ismertetünk.

A felmérés összegzését félévkor és év végén értékeljük.

A tanév végi értékelést a tanuló személyi anyagához és az év végi bizonyítványához csatoljuk.

Értékelés (tanulási célok, tanulási eredmény)

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet szabályozása szerint a súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló esetében az egyéni előre haladású nevelés és oktatás a fejlesztő nevelés-oktatás teljes időtartamára engedélyezhető.

A fejlesztő nevelés-oktatásban egyénileg történik a képességek, szükségletek és igények felmérése, a fejlesztési folyamat megtervezése, megvalósítása és értékelése. A tanulókkal foglalkozó gyógypedagógiai team minden félévben és tanév végén értékelést készít a tanuló haladásáról.

Az értékelés tartalmazza a tanuló minden egyes fejlesztési területen elért eredményeit és nehézségeit, javaslatokat tesz az újabb fejlesztési ciklus elkészítésére vagy a meglévő kiegészítésére, módosítására.

A tanév végi értékelés a „**A.Tü. 352. r. sz. - ÉRTÉKELÉSI LAP a korai fejlesztésben és gondozásban részesülő, illetve fejlesztő nevelésben, fejlesztő nevelésben - oktatásban részesített gyermekek fejlődésének tanév végi értékeléshez**” c. nyomtatványon történik, mely egyben a tanuló bizonyítványként is szolgál. Az Értékelési lap egyik példányát a szülő kapja, a másik példány pedig a Törzslap melléklete lesz. (Tü.30/A /gépi r.sz. – Törzslap az 1. évfolyam és a felsőbb évfolyamok szöveges és osztályzattal történő minősítéséhez)

A Pedagógiai Programunkban meghatározottak szerint tanév végi záradékként a következő bejegyzéseket alkalmazzuk:

1. „A következő tanévben (...../.... tanév) tanulmányait a Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolában folytatja, csoportos – heti 20 óra- formában.
2. „A következő tanévben (...../.... tanév) tanulmányait a Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolában folytatja, egyéni munkarendben, a Szakértői bizottság által meghatározott heti órában.

Dokumentáció, adminisztráció

A napi munka rögzítésére az intézmény Kréta naplóját használjuk, ezen keresztül lépünk kapcsolatba a szülőkkel is.

Általános iskolai bizonyítványt a tanulók nem kapnak, tanév végén értékelést adunk, ez egyenértékű a bizonyítvánnyal. Ez teljes körű szöveges értékelést tartalmaz. (magatartás, szorgalom, foglalkozások). A törzslapok megegyeznek az általános iskolában használtakkal.

Az éves terv, a nevelés tartalmait szem előtt tartva készül, a csoport tevékenységeit tartalmazza, az ünnepeket és az iskola által – de lehetőség szerint a szülők bevonásával – szervezett közös programokat (kirándulás, farsang, nyaralás, múzeum látogatása stb.).

A heti ütemterveket havonta a csoportba járó gyermekekkel foglalkozó pedagógusok közös megbeszélés alapján egy hónapra előre készítik el az általuk meghatározott formában.

A felméréseket a gyermekek egyéni dossziéjában kell összegyűjteni.

Óraszámok és foglalkozások

Foglalkozások	Heti óraszám	Éves óraszám
Kommunikáció - Reggeli és búcsúkörkör	5	180
Szűkebb és tágabb környezet	2	72
Ábrázolás-alakítás	2	72
Mozgásnevelés	5	180
Játék és szabadidős tevékenység	2	72
Személyi higiénia	4	144
ÖSSZESEN:	20 óra/hét	720 óra/év

Reggeli kör - Búcsúkör

A foglalkozások a kezdésre és a nap végére utalnak. A témák segítik a közösséghez tartozás megélését, a megérkezést.

Célok:

- a foglalkozások kezdésének és végének jelzése, időbeli tájékozódás segítése
- a közös tanulási időszakra való jó hangulat megalapozása
- az érdeklődés felkeltése a közvetlen környezetben lévő személyek és tárgyak iránt
- szociális képességek fejlesztése: egymásra figyelés, kivárás, közösségi szabályok betartása
- kapcsolat kialakítás (kezdeményszerzés elfogadtatása)
- közösséghez tartozás megélése
- hangulatok, érzelmek megélése, felismerése
- önálló véleményformálás
- kommunikációs fejlesztés
- kommunikációra való készíttetés
- önismeret fejlesztése

Szűkebb és tágabb környezet

A szűkebb-tágabb természeti és társadalmi környezet megismerésére szolgál a foglalkozás.
A tanulók saját életükben történő minél aktívabb részvétele.

Témakörök:

- család
- iskolai környezetünk
- közlekedési eszközök
- évszakok
- testünk
- állatok, növények
- színek
- ünnepek

Célok:

- érdeklődés felkeltése a szűkebb-tágabb környezet iránt
- tanulói aktivitás fokozása
- társakkal, pedagógusokkal való aktív kommunikáció kialakulása
- természeti szépségek felismerése

Ábrázolás-alakítás

A vizuális észlelés fejlesztésének célja: A látás indirekt, illetve célzott fejlesztése.

A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása és gyakoroltatása, a meglévő manipulációs készségek szinten tartása, az alkotás örömeinek kialakítása és megélése.

Célok:

- finommotorika fejlesztése
- szem-kéz koordináció
- kézkorrekciós gyakorlatok

- ízületek mobilizálása
- különböző fogásminták elsajátítása

Mozgásnevelés

Mindennapos foglalkozás, komplex rehabilitációs tevékenység, a tanuló állapotát figyelembe véve a legmegfelelőbb mozgásállapot elérése.

Cél:

- motoros képességek fejlesztése
- mozgás iránti vágy felkeltése
- károsodott tartási és mozgási funkciók fejlesztése, javítása
- kóros elváltozások korrekciója, kompenzálása
- segédeszközök használatának tanítása
- mozgásos megtapasztalások során pszichomotoros és szenzomotoros képességek fejlesztése

Játék és szabadidős tevékenység

Súlyos és halmozott fogyatékoság esetén a tanulók játéktevékenységének fejlődése is nagymértékben nehezített. Ebben szerepe van a kézfunkciók, a nagymozgások különböző fokú, esetenként nagymértékű korlátozottságának, az értelmi képességek akadályozottságának, egyes gyermekeknél a társuló érzékelési, észlelési zavaroknak, az indíték-szegénységnek.

A halmozottan sérült tanuló számára a játékot is tanítani kell.

Témakörök:

- Gyakorlójáték
- Elemi konstruálás, építés
- Utánzásos és szerepjátékok
- Szabályjátékok
- Mozgásos és szabadtéri játékok
- Mondókák, versek, énekek hallgatása, mozgással való kísérése

- Zenehallgatás, tánc
- Bábozás, versek, mesék hallgatása és dramatizálása
- Barkácsolás

Célok:

- szocializációs képességének fejlődése
- a tanulók megismertetése különböző játék- és munkaeszközökkel és azok használatával,
- aktívabb részvétel elősegítése, kialakítása
- vidám, felszabadult légkör teremtése
- az érdeklődési körnek megfelelő eszközök, valamint idő és hely biztosítása
- a lehetőségek szerinti legnagyobb szabadság és önállóság biztosítása
- a tevékenységekben való szabad kommunikáció elősegítése
- a foglalkozások során élményeik, tapasztalataik feldolgozása, ismereteik mélyítése, gyarapítása, rendszerezése; képességeik, készségeik fejlesztése

Személyi higiénia

A mindennapos önellátáshoz szükséges tevékenységek gyakorlása.

Célok és feladatok:

- napirendhez szoktatás
apró lépésekkel az önállóság elérésének segítése a napi tevékenységvégzés folyamatában
- verbális utasítások megértése, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése
- alapvető higiénés szokások kialakítása
- helyes viselkedési formák kialakítása
- étkezési szokások kialakítása
- tisztálkodási szokások kialakítása
- szobatisztaságra nevelés
- öltözés, vetkőzés

Kiegészítő terápiák

Az általános kognitív fejlesztés mellett a következő terápiákat alkalmazzuk a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolában:

- Bazális stimuláció
- konduktív fejlesztés
- logopédiai fejlesztés
- beszédindítás
- mozgásfejlesztés
- állatasszisztált terápia
- **halmozottan hátrányos helyzetű tanulóink esetén személyiségfejlesztés egyéni helyzetekben az integrációs pedagógiai program alapján**

Gyermekvédelmi intézkedések

A gyermekvédelmi feladatok elsődleges céljai

A gyermekek szociális és egészségügyi szükségleteinek adekvát kielégítése, a probléma megszüntetése céljából vagy azok súlyosbodását, halmozódását megelőző tevékenység.

A gyermek - és ifjúságvédelmi felelős feladatai együttműködve a fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolában dolgozó gyógypedagógusokkal.

- Segítségnyújtás / a veszélyeztetettség megszüntetésében részvétel
- Együttműködési kötelezettség (gyermekjóléti, gyermekvédelmi rendszerrel)
- Jelzési kötelezettség
- A gyermek veszélyeztetettségének megelőzése
- A gyermek veszélyeztetettségének felismerése
- Dokumentációs feladatok az esetek, intézkedések nyomon követés, visszacsatolása céljából

A gyermek- és ifjúságvédelmi felelős segíti fejlesztő nevelés-oktatást végző iskolában pedagógusainak gyermek- és ifjúságvédelmi munkáját, azzal hogy:

- A csoportot felkeresve tájékoztatja a gyógypedagógusokat és a szülőket lehetőségeikről a pedagógusok, szülők, gyermekek jelzése, illetve a velük folytatott beszélgetések alapján a veszélyeztető okok feltárásában együttműködik

- Anyagi veszélyeztettség esetén rendszeres vagy rendkívüli gyermekvédelmi támogatás megállapítását kezdeményezi, lehetőségeket kutat fel
- Gyermekbántalmazás véelme vagy más veszélyeztető tényező megléte esetén a gyermekjóléti szolgálatot értesíti

A gyermek - és ifjúságvédelmi felelős általános intézkedési terve

- A pedagógus, a gyermek, a szülő jelzi a problémát a gyermekvédelmi felelősnek
- A gyermekvédelmi felelős pedagógiai véleményt kér az adott gyermekről
- A gyermekvédelmi felelős dokumentálja a történeteket, feljegyzést készít
- Amennyiben a probléma nem oldható meg az iskola keretein belül, a gyermekvédelmi felelős felveszi a kapcsolatot a területileg illetékes gyermekjóléti szolgálattal
- A gyermekvédelmi felelős továbbra is nyomon követi az eseményeket, tartja a kapcsolatot a gyermekjóléti szolgálat munkatársaival, folyamatosan tájékoztatja az ügyben érintetteket.